

ВІДГУК

**офіційного опонента на докторську дисертацію Лариси Дмитрівни
Бабушки «Фестивація культуротворчості як глобалізаційний та
альтерглобалізаційний проекти», подану на здобуття наукового ступеня
доктора культурології за спеціальністю 26.00.01 - теорія та історія
культури (культурологія)**

Специфіка сучасної української гуманістики полягає в постійному розширенні дослідницького простору, передусім, за рахунок проблематики, яка відбиває процес «прирошення» нових сфер культуротворення. Підтвердженням нашої тези виступає дисертаційне дослідження Л. Бабушки, в якому і поняття «фестивація», і феномен «альтерглобалізації» слід визнати принципово новими аспектами у вже сформованому змісті та об'ємі української моделі культурології.

Доцільно підкреслити, що усі вимоги стосовно представлення дисертаційного дослідження, подані на належному рівні: актуальність, формування наукової проблеми, об'єкт та предмет роботи, завдання, теоретична основа дисертації, її мета - «здійснення філософсько-культурологічної концептуалізації феномену фестивації як процесу тотального освятковування дійсності та актуальної динамічної моделі сьогочасної фестивальної культури в проекції глобалізму та альтерглобалізму» (див. С. 23).

Що ж стосується наукової новизни дослідження, то її 12 позицій, що мають гриф «суперше», 1 - в якості «уточнення», 5 - зафіксовані як такі, що «набули подальшого розвитку», послідовно опрацьовані в тексті дисертації, відбиваючи процес формування та аргументації авторської концепції, і я нашу думку, дисертаційне дослідження «Фестивація культуротворчості як глобалізаційний та альтерглобалізаційний проекти» відповідає вимогам спеціальності 26.00.01 - теорія та історія культури (культурологія).

Запропонований дисертанткою напрям розкриття заявленої теми, органічно поєднує теоретичний аспект з практичним, оскільки мова йде про «залучення запозичених культурних індустрій, як схвальних практик, які в глобалізаційній моделі як домінуючий здатні використовуватися поза межами

власного культурного аспекту». Дешифруючи авторське твердження, стає очевидним значення таких зasad культурологічного аналізу як «досвід», «страдиція – новаторство», «динамізм»; у дисертації пропонується об'єднати «експериментальне» культуротворення з «набутим», тобто сталоим, таким, що вже апробоване. Означене нами дає право наголосити, на очевидній позитивній рисі даного дослідження, а саме – на «спадкоємності»: новий матеріал, представлений у дисертації Л. Бабушки, з одного боку, суголосний вже існуючим уявленням щодо специфіки культуротворення, а з іншого, просуває його осмислення вперед, пропонуючи опонувати нові щаблі складної та суперечливої проблеми.

Підтримки і позитивної оцінки заслуговує методичний прийом, який дисертантка застосовує в дискурсі «класична – некласична» культура. Ми кваліфікуємо його як «понятійний тандем»: «онтологія технологія», «свято – фестивація», «фестивація – тотальне освячування дійсності», «буденна – повсякденна» культура (див. С. 31, 33, 37).

Означений «понятійний тандем», дозволяє – у різних аспектах застосування виявити своєрідну «поетапність» руху фестивації, яка повинна «зародитися» у просторі «некласичної культури», уникаючи онтологічного статусу, продемонструвати власну технологічну природу. Відтак, «фестивація» це той феномен, зародження й розвиток якого можна як прослідковувати, так і спрямовувати.

У контексті означеного, слід визнати правомочним оперування поняттям «проект», яке запропоновано в дисертаційному дослідженні. Принаїдно слід зауважити, що, по-перше, «проект» не зв'язаний з константою «час», оскільки може реалізуватися і в сучасному, і в майбутньому, якщо він не зафіксований як здійснений, тобто вже існуючий, та такий, що діє. А гака сутність «проекту» відкриває значні можливості як для глобалізму, який символізує множинність, так і для альтерглобалізму, – він, як відомо, спрямований у площину індивідуального.

Увиразнивши в теоретичному ужитку поняття «фестивна культура», авторка дисертації приєднується до запропонованої європейськими

культурологами систематизації її суб'єктів, а саме: *Homo Festivus* аристократ (Ф. Мюре), актор (М. Вебер), актор (Г. Паві), актор (діючий репрезентант), агент в політичному, ідеологічному святах у межах заданої реальності, яка проектує їх діяльність, життя і внутрішній світ як комунікативну єдність» (див. С. 59)

Заявлена теза видається нам вкрай важливою, оскільки є суголосною шуканням, передусім, М. Гайдегера, Ж.-П. Сартра та М. Камю, котрі Сартр ще у романі «Нудота» (1938) – з позицій екзистенціального світобачення відтворив «травматичний та редукований простір сучасної культури» (див. С. 59). У контексті означених настанов, дисертантка - у подальшому тексті дослідження – представила доволі об'єктивну картину як сучасної культури, загалом, так і її численних модифікацій регіонального значення.

Задля розкриття суті авторської концепції дисертації принципово важливим виявляється порівняльний аналіз руху культуротворчих чинників, зокрема, «свято – карнавал – дозвілля – фестивація». Задля здійснення порівняльного аналізу Л. Бабушка – цілком слушно спирається на «інтерпретацію» – складний, так би мовити, міжнауковий феномен, який дозволяє віднайти різницю між поясненням карнавалізації культури з боку М. Бахтіна чи У. Еко, а також сприймати як доречну присутність в процесі виявлення специфіки карнавалізації позицій М. Гоголя І. Франка чи М. Поповича – персонажів, котрі об'єднані лише фактором національної приналежності. Потенціал «інтерпретації» успішно використовується дисертанткою і в інших розділах дослідження, що є цілком справедливим дослідницьким прийомом, оскільки і поняття «фестивація» на сучасному етапі розвитку культурології – не є чи то загальновизнаним, чи то сталим, а належить до тих понять, які – поки що – знаходяться у, так би мовити, інтерпретаційному процесі.

На нашу думку, як інтерпретаційне слід розглядати і поняття «дозвіллєвість», яке авторка дисертації використовує, з одного боку, в якості «актуальної форми фестивацій», а з іншого, – як спростування достатньо поширеної думки, а саме: «культурою оголошується майже все, що потрапляє

до діяльнісної царини людини» (див. С. 142). Оскільки подібну точку зору прийняти беззастережно неможливо, Л. Бабушка має рацію, коли актуалізує феномен «діяльність – дозвіллєвість», що спонукає її зайняти власну позицію у дещо розпорощених поясненнях «мультикультуралізму», «новітніх технологіях медіа - структур», які супроводжували появу «глобальних культурних потоків». Концептуалізуючи феномен «дозвіллєвості» та цілком вправно оперуючи «понятійним тандемом» «діяльність – дозвіллєвість» дисерантка значно підсилює власні теоретичні позиції, які поступово як формують, так і увиразнюють авторську концепцію.

Як засвідчує відповідний матеріал дисертації, Л.Бабушка цілком слушно зв'язує «дозвіллєвість» із «святом», оскільки і одне, і друге виступає засобами переривання буденності, звільнення від щоденного стомлення. У контекст відтворення такого «стилю життя» органічно вписується феномен «гри», який у різних модифікаціях – представляє людству персоналів) «Homo Ludens», граючої людини, – стосовно якої доцільно вживати усі ті ознаки, – свято, дозвіллєвість, карнавал, подолання буденності, – які тою чи іншою мірою представлені на сторінках дисертації. При цьому, комплекс піднятих питань подається автором на тлі аналізу, оцінки й виявлення теоретичної перспективності позиції як сучасних вітчизняних, так і європейських культурологів.

Задля аргументації концепції дисертаційного дослідження Л. Бабушка, з одного боку, значну увагу приділяє «семіотичним конструктам фестивальної культури», а з іншого, – показує її перформативність як «ритуалізацію та інсценування повсякденності». Як зазначає авторка дисертації, «проблема фестивації конститується в межах моделей, пов’язаних із ритуалом, що тяжіють до етнокультурних імплікацій...» (див. С.229).

Включення в контекст аргументації авторської концепції поняття «ритуал» та усі від нього похідні, які дозволяють торкнутися культуротворчих витоків, значно підсилюють теоретичний рівень роботи. Справа в тому, що феномен ритуалу досить виразно «відпрацьований» не лише в історико-філософських джерелах, а й в естетико-мистецтвознавчих, що дозволяє

дисидентці активно задіяти потенціал міжнауковості. Слід підкреслити, ішо концептуалізація ритуалу проведена Л. Бабушкою на значному джерелознавчому матеріалі (див. С. 228-263).

Аналіз «ритуалу» дозволив авторці дисертації актуалізувати низку самоцінних та самодостатніх питань, які, з одного боку, поглиблюють наші знання щодо його функцій, з іншого ж, – динамізують роль дотичних факторів, а саме: «гра», «символи наслідування», «гротескна концепція тілесності», «маска» (див. С. 244-247). Окрім означеного, підкреслимо і наступне: Л. Бабушці вдалося виявити деякі аспекти новизни в інтерпретації феномену «перформанс», хоча загалом цей – порівняно новий зразок художньої діяльності достатньо повноцінно осмислений на теренах української гуманістики в напрацюваннях В. Личковаха, О. Петрової, К. Станіславської. Не дивлячись на це, дисидентка досить успішно сфокусувала увагу на етимології поняття «перформанс» у різних європейських мовах та орієнтації цього постмодерністського експерименту «на візуальному, а не вербальному характері сприйняття» (див. С. 248, 250).

Творчо-пошуковий характер носить матеріал, підґрунтам якого є розгляд практик конструювання фестивальної культури, який – загалом значно підсилює wagу практичної цінності дисертаційного дослідження Л. Бабушки. Як виконаний на засадах теоретико-практичного паритету цей принцип досить успішно опрацьований в публікаціях Л. Левчук, О. Оніщенко, С. Холодинської – можна оцінити аналіз фестивацій, що здійснила Л. Бабушка, спрямувавши увагу на комунікативний простір культури. У контексті означеного, беззастережний інтерес викликає поняття «івентність» (недієвість), яке виявляється доречним в процесі «конструювання» нових свят, що «дарують людям почуття соціального єднання» (див. С. 293).

Л. Бабушка послідовно проводить думку, згідно якої «конструювання новостворених свят набуває дедалі глобальних масштабів, відповідно постає трудовою діяльністю нашої епохи та її основним відкриттям». Усе означене наступна думка дисидентки видається нам цілком слушною – переконливо

засвідчує: культура приходить до того, що «свята та оудні втрачають виразність» (див. С. 293-294)

Загалом підтримуючи і позитивно оцінюючи запропоновану у дисертації концепцію, висловимо кілька зауважень, осмислення яких сприятиме подальшій дослідницькій роботі Л. Бабушки.

1. У різних аспектах дисертаційного тексту достатньо часто авторка звертається до «буденного» та «повсякденного» типів культури, які співіснують з « класичною», «некласичною», «фестивною» культурами. При цьому, різниця між поняттями « буденне» та « повсякденне» чітко не окреслена, що не дозволяє зрозуміти смысл введення цих двох типів культури. Водночас, жодний із запропонованих Л. Бабушкою типів культури не співвіднесений з «елітарною» чи « масовою» культурою, які всебічно проаналізовані й активно функціонують на теренах сучасної гуманістики. Чи можна « буденну» або « повсякденну» культуру вважати « масовою»?

2. Ми вважаємо дискусійною, запропоновану Л. Бабушкою наступну тезу: «Діалектику святкового та повсякденного можна визначити шляхом звернення до ніцшеанського симбіозу двоїстості аполонійного та діонісійного начал...» (див. С. 199), оскільки феномен «святкове – повсякденне» є фіксацією життєво – виробничих циклів, які формувалися в логіці історико-культурного руху. Ф. Ніцше – навпаки – аж ніяк не опікувався життєво-виробничим аспектом, а «занурювався» у специфіку міфологічної свідомості.

3. Па сторінках «Відгуку» ми – загалом – позитивно оцінили творчо-пошуковий характер практик конструювання фестивної культури. Відтак, загальна позитивна оцінка не знімає наступного зауваження, а саме кількість запропонованих «практик», певна лихоманковість у відтворенні, так би мовити, психо-фізіологічного стану індивіда, «захопленого» конструюванням «нового середовища існування», «зміною клімату емоційного переживання», «гламурністю», «престижністю», «модифікаційним характером послуг» та інше – увесь цей вкрай об'ємний та суперечливий матеріал подекуди «розчиняють» позицію самої Л. Бабушки, що не дозволяє чітко окреслити її власну позицію щодо «за» і «проти» існуючих технологій конструювання свят.

Дисертацію Л. Бабушки доцільно оцінити як авторську, виконану на належному науково-теоретичному рівні, і завершену в межах поставленої мети. Апробація концепції відповідає вимогам, а автореферат розкриває зміст роботи.

Вважаю, що дисертаційне дослідження «Фестивація культуротворчості як глобалізаційний та альтерглобалізаційний проекти» відповідає вимогам, які висуваються до робіт такого плану, а її автор – Лариса Дмитрівна Бабушка – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора культурології за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (культурологія).

Офіційний опонент:

Юлія Сергіївна Сабадаш
професор, доктор культурології,
завідувач кафедри культурології та інформаційної діяльності
Маріупольського державного університету

Особистий підпис Ю.С. Сабадаш
засвітило

Вищий судочинник
дикої ради № 27
(Брачев Т.М.)

